

Η γλωσσική πολιτική της Ε.Ε. και οι γλώσσες που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν με παράδειγμα την γρεκάνικη διάλεκτο της Κάτω Ιταλίας

Νανάση Θωμαή

Β Επίπεδο Μεταπτυχιακών Σπουδών

Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ

thomi.nanasi@gmail.com

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά στη γλωσσική πολιτική της Ε.Ε. και ειδικότερα στις τακτικές που ακολουθούνται για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες. Αναφέρονται οι σημαντικότερες μέχρι τώρα κινήσεις, τα προγράμματα που χρησιμοποιούνται για τη διάσωση και τη διατήρηση των γλωσσών και με παράδειγμα τη γρεκάνικη διάλεκτο εξετάζουμε στην πράξη την εφαρμογή τους.

Summary

The present essay is a brief presentation of the European language policy and more specifically, policies concerning the endangered languages. The most important initiatives are reported, including the use of European funding programmes and using the griko dialect as a case study, we examine their application.

Λέξεις-κλειδιά

Ευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική, Μειονοτικές Γλώσσες, Ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης, Γρεκάνικη διάλεκτος

Key words

European language policy, Endangered languages, EU funding programmes for the endangered languages, griko dialect

1.1 Συνοπτική αναφορά στην Ευρωπαϊκή Γλωσσική Πολιτική

Η επιβίωση των γλωσσών που είναι γεωγραφικά καθορισμένες-μειονοτικές είναι ένα ζήτημα που συνδέεται άμεσα με τον πολιτισμό και τη μετάφραση. Η Ε.Ε. στο πλαίσιο των προσπαθειών της για προώθηση της κινητικότητας και της διαπολιτισμικής κατανόησης, έχει ορίσει ως σημαντική προτεραιότητα την εκμάθηση γλωσσών και χρηματοδοτεί πολυάριθμα προγράμματα και σχέδια στον τομέα αυτό. Η πολυγλωσσία αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας και για τον λόγο αυτό, ένας από τους στόχους της γλωσσικής πολιτικής της ΕΕ είναι το να κατέχει κάθε ευρωπαίος πολίτης δύο ακόμα γλώσσες εκτός της μητρικής του. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, που εγκρίθηκε το 2000 και κατέστη νομικά δεσμευτικός, μέσω της συνθήκης της Λισαβόνας, προβλέπει επίσης την υποχρέωση της Ένωσης να σέβεται τη γλωσσική πολυμορφία (άρθρο 22) και να απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω γλώσσας (άρθρο 21). Ο σεβασμός της γλωσσικής πολυμορφίας αποτελεί θεμελιώδη αξία της ΕΕ, όπως ο σεβασμός της προσωπικότητας και η ανοικτή στάση προς άλλους πολιτισμούς¹.

Μερικές από τις πιο σημαντικές δράσεις της ΕΕ στον τομέα της γλωσσικής πολιτικής είναι οι ακόλουθες ²:

- Το 2001 ανακηρύχθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως **Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών** με στόχο την ευαισθητοποίηση των ευρωπαίων πολιτών για την γλωσσική πολυμορφία εντός της Ένωσης και την πολιτιστική της αξία, την ενθάρρυνση της πολυγλωσσίας, την ενημέρωση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου κοινού για τα πλεονέκτημα της γλωσσικής πολυμορφίας, την ενίσχυση της δια βίου μάθησης γλωσσών και τέλος τη συλλογή και τη διάδοση πληροφοριών για την εκμάθηση γλωσσών³.

Το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών 2001 εορτάστηκε με επιτυχία σε 45 χώρες της Ευρώπης, με τη συμμετοχή εκατομμυρίων πολιτών σε εκδηλώσεις που αναδείκνυαν τη γλωσσική διαφορετικότητα και τα οφέλη που παρέχει η δυνατότητα της επικοινωνίας σε περισσότερες από μια γλώσσες.

---

¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.6.html, τελ. επίσκεψη στις 25/05/2016.

² Miklós Györfi, "Τομεακές πολιτικές της ΕΕ, Γλωσσική Πολιτική", 05/2015.

³ European Year of Languages 2001, Decision No 934/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 17 July 2000 on the European Year of Languages 2001 [Official Journal L 232 of 14September 2000].

Σε συνέχεια της επιτυχημένης αυτής διοργάνωσης, το Συμβούλιο της Ευρώπης ανακήρυξε την 26η Σεπτεμβρίου ως **Ευρωπαϊκή Μέρα Γλωσσών** κατά την οποία κάθε χρόνο χρηματοδοτούνται και οργανώνονται ανά την Ευρώπη εκδηλώσεις που προωθούν την εκμάθηση γλωσσών και τη γλωσσική πολυμορφία.

- Δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Κέντρου Σύγχρονων Γλωσσών (ECML)**, αποστολή του οποίου είναι να ενθαρρύνει την αριστεία και την καινοτομία στη γλωσσική διδασκαλία και να βοηθά τους Ευρωπαίους να μαθαίνουν γλώσσες πιο αποτελεσματικά.

- Δημιουργία **Διαδικτυακού παρατηρητηρίου για την πολυγλωσσία**

- Δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Κέντρου Ερευνών Mercator** και του **Ιδρύματος για τις Απειλούμενες Γλώσσες** τα οποία ειδικεύονται στις περιφερειακές και στις απειλούμενες-μειονοτικές γλώσσες της Ένωσης.

- Πρόγραμμα « **Δημιουργική Ευρώπη** » με τη δημιουργία κατηγορίας "Μετάφραση λογοτεχνικών έργων" όπου η γλώσσα του πρωτότυπου και η γλώσσα της μετάφρασης πρέπει να είναι μία από τις επίσημα αναγνωρισμένες γλώσσες των κρατών μελών της Ε.Ε. και οι μεταφράσεις να έχουν μία διασυνοριακή διάσταση.

1.2. Η Γλωσσική πολιτική της Ε.Ε. για τις Απειλούμενες – Μειονοτικές γλώσσες

Το Ίδρυμα για τις Απειλούμενες Γλώσσες (Foundation for Endangered Languages- FEL) εκτιμά ότι 6.000 διαφορετικές γλώσσες μιλούνται στον κόσμο. Οι 500-1000 από αυτές μιλούνται μόνο από μία «χούφτα» ανθρώπους και κάθε χρόνο χάνονται περίπου 25 μητρικές γλώσσες. Αυτό ισοδυναμεί με την απώλεια 250 γλωσσών μέσα σε μια δεκαετία⁴.

Ως απειλούμενη γλώσσα χαρακτηρίζεται εκείνη που κινδυνεύει να σταματήσει να χρησιμοποιείται με αποτέλεσμα να εξαφανιστεί. Ο κύριος λόγος που συμβαίνει αυτό είναι το γεγονός ότι έχουν μείνει πολύ λίγοι επιζώντες ομιλητές. Εάν χαθούν όλοι οι φυσικοί ομιλητές της, η γλώσσα εξαφανίζεται.

---

⁴ Foundation for Endangered Languages- FEL, <http://www.ogmios.org/index.php>,
BBC News, "Are dying languages worth saving?", <http://www.bbc.com/news/magazine-11304255>, τελ..
Επίσκεψη στις 23.05.2016.

Η UNESCO δημιούργησε έναν άτλαντα για τις γλώσσες του κόσμου που βρίσκονται σε κίνδυνο (UNESCO's Atlas of the World's Languages in Danger) με σκοπό την αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις υπό εξαφάνιση γλώσσες και την ανάγκη για τη διαφύλαξη της γλωσσικής πολυμορφίας στον κόσμο. Ο Άτλαντας αυτός είναι ένα εργαλείο για την παρακολούθηση της κατάστασης που βρίσκονται οι υπό εξαφάνιση γλώσσες. Έχουν ήδη καταχωρηθεί 3.000 γλώσσες που βρίσκονται σε κίνδυνο σε όλο τον κόσμο. Κάθε γλώσσα είναι καταχωρημένη στον κατάλογο με το όνομά της, το βαθμό κινδύνου εξαφάνισής της και τη χώρα ή τις χώρες στις οποίες ομιλείται⁵.

Σύμφωνα με την UNESCO ορίζονται πέντε επίπεδα κινδύνου εξαφάνισης μιας γλώσσας που κυμαίνονται από τον *ασφαλή βαθμό κινδύνου* (safe degree of endangerment) έως την *οριστική εξαφάνιση της γλώσσας* (extinct degree of endangerment).

Τα επίπεδα κινδύνου εξαφάνισης μιας γλώσσας καθορίζονται ως εξής⁶:

Βαθμός Κινδύνου	Δια γενεαλογική μετάδοση της γλώσσας
Ασφαλής	Η γλώσσα ομιλείται από όλες τις γενιές. Η διαγενεαλογική μετάδοση της γλώσσας δεν διακόπτεται. Η γλώσσα δε συμπεριλαμβάνεται στον Άτλαντα διότι δε βρίσκεται σε κίνδυνο.
Σταθερή αλλά απειλούμενη	Τα περισσότερα παιδιά μιλούν τη γλώσσα, αλλά η χρήση αυτής μπορεί να περιορίζεται σε ορισμένους τομείς (π.χ. στο σπίτι).
Ευάλωτη	Τα παιδιά δε μαθαίνουν πια τη γλώσσα ως μητρική στο σπίτι τους.
Σαφώς απειλούμενη με εξαφάνιση	Οι γλώσσα ομιλείται από τις παλαιότερες γενιές και ενώ η αμέσως επόμενη γενιά μπορεί να την καταλάβει δεν τη χρησιμοποιούν μεταξύ τους

⁵ UNESCO Atlas of the World's Languages in danger, <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>, τελ.. επίσκεψη στις 23/05/2016.

⁶ UNESCO Atlas of the World's Languages in danger, <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>, τελ.. επίσκεψη στις 23/05/2016.

	ούτε την μαθαίνουν στους απογόνους τους.
Άκρως απειλούμενη με εξαφάνιση	Οι μοναδικοί ομιλητές είναι οι ηλικιωμένοι, οι οποίοι μιλούν τη γλώσσα μερικώς και σπανίως.
Οριστικά εξαφανισμένη	Δεν υπάρχουν πια καθόλου ομιλητές. (Οι γλώσσες που εξαφανίστηκαν από το '50 και μετά περιέχονται στον Άτλαντα).

Στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 2008 σχετικά με την ευρωπαϊκή στρατηγική για την πολυγλωσσία επισημαίνεται ότι: «η γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία αποτελεί αδιάσπαστο μέρος της ευρωπαϊκής ταυτότητας· είναι ταυτόχρονα κοινή κληρονομιά, πλούτος, πρόκληση και πλεονέκτημα για την Ευρώπη.» Αναφέρεται επίσης ότι «η προαγωγή των ευρωπαϊκών γλωσσών μικρότερης διάδοσης αποτελεί μία σημαντική συμβολή στην πολυγλωσσία» (ψήφισμα του Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 2008 σχετικά με την ευρωπαϊκή στρατηγική για την πολυγλωσσία).

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή, στον κόσμο σήμερα μιλούνται από έξι έως επτά χιλιάδες γλώσσες (Ethnologue). Το 97 % των ανθρώπων στον κόσμο ομιλεί περίπου το 4 % των γλωσσών του κόσμου και, αντίστροφα, το 96 % περίπου των γλωσσών του κόσμου ομιλείται από το 3 % των ανθρώπων στον κόσμο (Bernard, 1996). Μόνο το 3 % των γλωσσών του κόσμου είναι ευρωπαϊκές.⁷

Η ΕΕ, αν και ασκεί περιορισμένη επιρροή, καθώς η εκπαιδευτική πολιτική και η γλωσσική πολιτική αποτελούν αρμοδιότητα των επιμέρους κρατών μελών, επισημαίνει ότι δεσμεύεται για τη διαφύλαξη της γλωσσικής πολυμορφίας και την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών.

Οι αποδεκτοί όροι που χρησιμοποιούνται για τον χαρακτηρισμό των γηγενών γλωσσών της Ευρώπης, που δεν συνιστούν επίσημες γλώσσες στο εσωτερικό του εκάστοτε κράτους μέλους, είναι οι όροι «περιφερειακές» ή «μειονοτικές» γλώσσες⁸.

Η γλωσσική πολυμορφία και η εκμάθηση γλωσσών έχει προαχθεί σημαντικά στο πλαίσιο της

⁷ Meirion Prys Jones, "Γλώσσες που απειλούνται με εξαφάνιση και γλωσσική πολυμορφία στην Ε.Ε.", Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Μάρτιος 2013.

⁸ Αυτός είναι και ο όρος που χρησιμοποιεί το Συμβούλιο της Ευρώπης στον *Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες*. Οι εν λόγω γλώσσες υπάγονται γενικά σε τέσσερις κατηγορίες, οι οποίες είναι: οι **αυτόχθονες** γλώσσες οι οποίες είναι γηγενείς αλλά όχι επίσημες κρατικές γλώσσες· οι **αυτόχθονες και διασυννοριακές**, οι οποίες είναι γηγενείς και μιλούνται σε περισσότερα από ένα κράτη αλλά δεν συνιστούν επίσημες κρατικές γλώσσες· οι **διασυννοριακές γλώσσες** που υφίστανται ως επίσημη γλώσσα σε ένα κράτος και ως μειονοτική γλώσσα σε άλλο· και οι **γλώσσες εκτός εδαφικού χώρου**, όπως η γλώσσα των Ρομά. <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>.

πολυγλωσσίας στην Ευρώπη κατά την τελευταία δεκαετία και από το 2008 παρέχεται σχεδόν ανελλιπώς χρηματοδότηση σε τρία δίκτυα που ασχολούνται με τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες. Αυτά είναι:

- το **NPLD** (Network to Promote Linguistic Diversity-δίκτυο για την προώθηση της γλωσσικής πολυμορφίας),
- η **FUEN** (Federal Union of European Nationalities- ομοσπονδιακή ένωση ευρωπαϊκών εθνότητων) και
- το ερευνητικό δίκτυο **Mercator**.

Εκτός από την χρηματοδότηση των τριών αυτών βασικών δικτύων, η Ε.Ε. υποστηρίζει και πολλά μικρότερα δίκτυα και έργα που διαχειρίζονται οι τοπικές κοινότητες ομιλητών μειονοτικών γλωσσών.

Το σημαντικότερο πρόγραμμα υποστήριξης των μειονοτικών γλωσσών είναι το « Πρόγραμμα Δια βίου Μάθησης/ The Lifelong Learning Programme (LLP)» το οποίο χρηματοδοτεί προγράμματα για την προώθηση εκμάθησης γλωσσών και τη γλωσσική πολυμορφία και διαχωρίζεται και σε μικρότερα υπό-προγράμματα όπως τα (Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci ή Grundtvig).

1.3 Τα προγράμματα στήριξης απειλούμενων γλωσσών στην πράξη με παράδειγμα τη γρεκάνικη διάλεκτο.

Παίρνοντας ως παράδειγμα τη γρεκάνικη διάλεκτο μπορούμε να δούμε την εφαρμογή των κυριότερων προγραμμάτων που χρηματοδοτεί η ΕΕ για τις μειονοτικές γλώσσες.

Η γρεκάνικη είναι η διάλεκτος της ελληνικής που περιλαμβάνει ιταλικά στοιχεία και ομιλείται σε χωριά της Νότιας Ιταλίας. Ανάλογα με την περιοχή όπου μιλούνται διαχωρίζονται από τον Άτλαντα της Unesco σε γρεκάνικα της Καλαβρίας (griko Calabria) όπου μιλούνται από περίπου 2.000 κατοίκους και σε γρεκάνικα του Σαλέντο (griko Salento) όπου μιλούνται από περίπου 20.000 κατοίκους⁹. Ανήκουν στην κατηγορία γλώσσας: « Σαφώς απειλούμενη με εξαφάνιση». [βλ. Πίνακα]. Σ' αυτά τα χωριά επιβιώνουν έθιμα και παραδόσεις που έχουν ελληνικές ρίζες. Κληρονομιά αυτής της περιοχής είναι τα «traùdia» (τραγούδια) και οι μουσικές που είναι

⁹ UNESCO Atlas of the World's Languages in danger, <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>, τελ. επίσκεψη στις 23/05/2016.

εμπνευσμένες από την αρχαία ελληνική παράδοση και συνδέονται με την μυθολογία. Η griko, γλώσσα μειονοτική, ενώνει τα ελληνόφωνα χωριά, αν και υφίσταται διαφορές από τόπο σε τόπο. Μέχρι το 1945 μιλούσαν την griko όλοι σχεδόν οι κάτοικοι των χωριών αυτών. Μετά τον β παγκόσμιο πόλεμο και για λόγους κοινωνικό-οικονομικούς (μετανάστευση, σχολείο, εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση κλπ.) ο αριθμός των ομιλούντων μειώθηκε δραστικά¹⁰.

Στο πλαίσιο στήριξης των απειλούμενων με εξαφάνιση ευρωπαϊκών μειονοτικών γλωσσών χρηματοδοτείται πρόγραμμα δια βίου μάθησης από την ΕΕ για την διατήρηση και την προώθηση της εκμάθησης της γρεκάνικης διαλέκτου. Το κύριο χρηματοδοτικό πρόγραμμα ονομάζεται « **Pos matome Griko**» και περιλαμβάνει αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας για παιδιά και ενήλικους, βιβλία για συγκεκριμένα επίπεδα και λεξικά. Προβλέπει επίσης την ανάπτυξη ιστοσελίδας καθώς και ηλεκτρονικής εκπαιδευτικής πλατφόρμας για εξ αποστάσεως εκπαίδευση (e-learning). Με τον τρόπο αυτό, προσφέρεται μία ολοκληρωμένη μέθοδος διδασκαλίας της griko σε όλα τα επίπεδα¹¹. Η ΕΕ χρηματοδοτεί επίσης την αποστολή εκπαιδευτικών για την διδασκαλία της γρεκάνικης διαλέκτου αλλά και της νέας ελληνικής σε σχολεία της Απουλίας και της Καλαβρίας.

Επιπλέον, η ΕΕ χρηματοδοτεί αποσπασματικά και πολιτιστικούς συλλόγους που προωθούν τη λαϊκή παράδοση και την εκμάθηση της griko και στηρίζει το " Ινστιτούτο Ελληνόφωνων Σπουδών/ Istituto Studi Ellenofoni" που δημιουργήθηκε στη Bona Marina με κύριο στόχο την προώθηση της γρεκάνικης διαλέκτου.

Εκτός από τις χρηματοδοτήσεις της ΕΕ για την διδασκαλία της γρεκάνικης διαλέκτου, χορηγήθηκαν και οικονομικές ενισχύσεις για το « Πρόγραμμα Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδα-Ιταλία 2007-2013», το οποίο προέβλεπε την οικονομική στήριξη πολιτιστικών δράσεων με κυριότερη εκείνη της χρηματοδότησης του ιδρύματος "La Notte della Taranta" και της διοργάνωσης του ετήσιου φεστιβάλ "Canti di Passione"¹², όπου συμμετέχουν όλοι οι δήμοι της Σαλεντινής Ελλάδας και ενισχύεται η συμμετοχή μουσικών που τραγουδούν παραδοσιακά και σύγχρονα τραγούδια στη γρεκάνικη διάλεκτο.

---

¹⁰ Pos matome Griko, http://www.e-griko.eu/el/normal/default_el.aspx.

¹¹ Pos Matome Griko programme, <http://www.e-griko.eu/en/static/the-program-en.aspx>, τελ. επίσκεψη στις 23/05/2016.

¹² <http://www.cantidipassione.it/>, τελ. επίσκεψη στις 25/05/2016.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί η προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού στα ελληνόφωνα χωριά της Νοτίου Ιταλίας μέσω του προγράμματος των πολιτιστικών διάδρομων του Συμβουλίου της Ευρώπης με πιο πρόσφατο το πρόγραμμα "**Signa Maris**", που γίνεται στο πλαίσιο της Ελληνοϊταλικής τουριστικής ανάπτυξης για την προώθηση των τουριστικών περιοχών των τεσσάρων περιφερειών της Νοτίου Ιταλίας (Καμπανία, Απουλία, Καλαβρία και Σικελία).

Μέσω της αφοράς των σημαντικότερων χρηματοδοτικών προγραμμάτων για την ενίσχυση των υπό εξαφάνιση γλωσσών με παράδειγμα την γρεκάνικη διάλεκτο της Νοτίου Ιταλίας διαπιστώνεται ότι η ΕΕ προσπαθεί να εξασφαλίζει ειδική χρηματοδότηση για την διάσωση της γλωσσικής πολιτισμικής κληρονομιάς γεωγραφικά καθορισμένων μειονοτήτων.

Στο επίκεντρο των προτεραιοτήτων πρέπει να βρεθεί η μεταβίβαση της γλώσσας εντός της οικογένειας και η εκμάθηση των γλωσσών που απειλούνται με εξαφάνιση με ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η χρήση της τεχνολογίας, τα προγράμματα e-learning και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποτελεσματικός τρόπος ομαδικής επικοινωνίας. Το σημαντικότερο όμως είναι οι εν λόγω γλωσσικές κοινότητες να διαθέτουν τους πόρους που απαιτούνται ώστε οι νέοι να συνειδητοποιήσουν ότι οι γλώσσες τους είναι χρήσιμες, σημαντικές και επιθυμητές¹³ και να ενεργοποιηθούν για την διάσωση της γλωσσικής πολιτισμικής τους κληρονομιάς.

---

¹³ Meirion Prys Jones, " Γλώσσες που απειλούνται με εξαφάνιση και γλωσσική πολυμορφία στην Ε.Ε.", Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Μάρτιος 2013.

Βιβλιογραφία

Επιστημονικά άρθρα

- Aline Sierp (2008) ‘Minority Language Protection in Italy: Linguistic Minorities and the Media’, JCER Volume 4, Issue 4,
Διαθέσιμο σε:
<http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/120/117>
(τελ. επίσκεψη 20/05/2016)
- Mary Bucholtz and Kira Hall (2007), ‘Chapter 16 Language and Identity’, pp 381-384,
Διαθέσιμο σε:
https://www.researchgate.net/publication/227992133_Language_and_Identity
(τελ. επίσκεψη 20/05/2016)
- Meirion Prys Jones (2013), Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Θεματικό τμήμα Β: Διαρθρωτική πολιτική και πολιτική συνοχής, ‘Γλώσσες που Απειλούνται με εξαφάνιση και γλωσσική πολυμορφία στην Ευρωπαϊκή Ένωση’,
Διαθέσιμο σε:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495851/IPOL-CULT_NT\(2013\)495851\(SUM01\)_EL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495851/IPOL-CULT_NT(2013)495851(SUM01)_EL.pdf)
(τελ. Επίσκεψη 15/05/2016)
- Miklós Györffi, «Τομεακές πολιτικές της ΕΕ, Γλωσσική Πολιτική», Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Silberberg T., « Cultural Tourism and business opportunities for museums and heritage sites », Presentation of Paper to Conference of School of Business, University of Victoria, Quality Management in Urban Tourism: Balancing Business and Environment, Ted Silberberg, Director, Marketing and Financial Planning LORD Cultural Resources Planning and Management Inc, Toronto, Ontario M5R 1J2
Διαθέσιμο στο:
<http://www.Sciencedirect.Com/science/article/pii/02615177950039Q>,
(τελ, επίσκεψη 28.02.2016).
- Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2010) : Ευρωπαϊκές γλώσσες που απειλούνται με

εξαφάνιση και γλωσσική πολυμορφία. Ψήφισμα του Κογκρέσου Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης, της 18ης Μαρτίου 2010, με τίτλο «Οι μειονοτικές γλώσσες: πλεονέκτημα για την περιφερειακή ανάπτυξη» (301/2010).

- European Year of Languages 2001, Decision No 934/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 17 July 2000 on the European Year of Languages 2001, 14/06/2000.

Ιστοσελίδες

- BBC News, «Are dying languages worth saving?», 15/09/2010, <http://www.bbc.com/news/magazine-11304255>, τελευταία επίσκεψη στις 23/05/2016.
- European Territorial Cooperation Programme 2007-2013, <http://www.greece-italy.eu/>, τελ. επίσκεψη στις 22/05/2016.
- UNESCO Atlas of the World's Languages in danger, <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>, τελ. επίσκεψη στις 23/05/2016.
- Pos Matome Griko programme, <http://www.e-griko.eu/en/static/the-program-en.aspx>, τελ. επίσκεψη στις 23/05/2016.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.6.html, τελ. επίσκεψη στις 25/05/2016.
  - Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών, <http://www.lib.teiher.gr/diaviou/ekdiloseis/plirofories.htm>, τελ. επίσκεψη στις 23/05/2016.
  - Περιφερειακή Πολιτική, «Συνεργασία μεταξύ περιφερειών και χωρών», http://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/cooperation/, τελ. επίσκεψη στις 25/05/2016.